

Продовження табл. 1

1	2	3
4.5. Строк погашення кред. заборгованості, днів	Тривалість періоду/ коефіцієнт оборотності кред. заборгованості	зменшення
4.6. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	Виручка від реалізації/середня вартість запасів	збільшення
4.7. Коефіцієнт оборотності основних засобів	Виручка від реалізації/середня вартість поза обігових активів	збільшення
4.8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Виручка від реалізації/власний капітал	збільшення
5.1. Коефіцієнт рентабельності активів	Чистий прибуток/сума активів	>0 збільшення
5.2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Чистий прибуток/власний капітал	>0 збільшення
5.3. Коефіцієнт рентабельності продажу	Чистий прибуток/виручка від реалізації	>0 збільшення
5.4. Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції	Прибуток/совартість реалізованої продукції	>0 збільшення

Вирішити проблеми методичного забезпечення можна завдяки подальшому якісному поліпшенню та кількісній оптимізації системи фінансових коефіцієнтів, які використовуються для аналізу фінансового стану підприємства.

Вивчення й систематизація інформаційного та методичного забезпечення аналізу фінансового стану державних підприємств висвітлює ряд проблем, які негативно впливають на процес управління підприємством. Серед них найбільш актуальним є необхідність теоретичного обґрунтування методичних аспектів моделювання фінансової звітності та відповідне вдосконалення методики аналізу фінансового стану, з урахуванням сучасних вимог управління та галузевих особливостей діяльності державних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Кабаченко Д.В. Використання системного підходу при формуванні оцінки фінансового стану підприємства / Д.В.Кабаченко // Держава та регіони. Серія: Економіки та підприємництва. – 2010. – №3. – С.56-61.
2. Корженевська В.М. Роль та значення фінансової стійкості в забезпеченні стабільного розвитку підприємства / В.М. Корженевська // Держава та регіони. Серія: Економіки та підприємництва. – 2010. – №6. – С.210-213.
3. Мельникова М.О. Аналіз адаптивності існуючих методів оцінки фінансового стану підприємства для прогнозування на формальному рівні / М.О.Мельникова // Інвестиція: практика та досвід. – 2010. – №23. – С.71-74.
4. Перекрест Т.В. Фінансовий стан підприємства: оцінювання та пропозиції поліпшення / Т.В. Перекрест // Держава та регіони. Серія: Економіки та підприємництва. – 2009. – №5. – С.124-132.
5. Фещенко О.М. Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану державних підприємств України / О.Фещенко // Ринок цінних паперів України. – 2009. – №1-2. – С.49-61.

УДК 339.37

А.А.Чаплінська,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті досліджено сучасний стан та тенденції розвитку роздрібно торгівлі в Україні та Чернівецькій області зокрема. Проаналізовано зміни в обсягах і складі товарообігу мережі підприємств роздрібно торгівлі.

В статье исследовано современное состояние и тенденции развития розничной торговли в Украине и Черновицкой области в частности. Проанализированы изменения в объемах и составе товарооборота сети предприятий розничной торговли.

In the article investigational the modern consisting and progress of retail business trends is of Ukraine and Tchernivtsi area in particular. Changes are analysed in volumes and composition of commodity turnover network of enterprises of retail business.

Ключові слова: роздрібна торгівля, товарообіг, тенденції розвитку роздрібно́ї торгівлі.

Функціонуючи в системі ринкових відносин, торгівля відіграє важливу роль у придбанні продуктів інших галузей народного господарства для власних потреб і наданні послуг іншим галузям господарювання. Завершальною фазою товарного обігу, під час якої здійснюється передання товару кінцевому споживачеві для задоволення його потреб в обмін на гроші, є роздрібна торгівля. Роздрібна торгівля – це діяльність із продажу товарів безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їхнього власного некомерційного використання незалежно від форми розрахунків [1, с.23].

Роздрібна торгівля є однією із найдинамічніших галузей в економіці України та однією із найперспективніших сфер залучення інвестицій, оскільки характеризується високою нормою прибутковості та сталим попитом споживачів, що зумовлює необхідність її дослідження.

Питання розвитку роздрібно́ї торгівлі неодноразово висвітлювалось у роботах як вітчизняних, так і закордонних вчених. Серед них можна виділити наукові праці В.В.Апопія, В.С.Марцина, А.А.Мазаракі, І.О.Бланка, Л.О.Лігоненко, Ф.Г.Панкратова, Т.В.Серьогіна та ін. Та, незважаючи на значну кількість наукових розробок, питання регіональних особливостей розвитку роздрібно́ї торгівлі, на нашу думку, недостатньо висвітлені.

Метою статті є дослідження регіональних особливостей розвитку роздрібно́ї торгівлі в аспекті загальнодержавних тенденцій.

Основним показником розвитку роздрібно́ї торгівлі є роздрібний товарообіг. Він визначає економічні відносини, які виникають на кінцевій стадії руху товарів зі сфери обігу в особисте споживання шляхом обміну грошових доходів населення.

Роздрібний товарообіг відіграє ключову роль у забезпеченні неперервності процесу відтворення. Він є одним із показників життєвого рівня народу. Він характеризує величину продажу, обсяг і структуру споживання, середньодушкове споживання, забезпеченість житлом, дитячими закладами і лікувальними установами, культурний і освітній рівні людей, стан соціального забезпечення і медичного обслуговування, тривалість життя, умов праці та відпочинку. А тому на його підставі можна судити про рівень розвитку і задоволення матеріальних і духовних потреб людей [2].

Для об'єктивної оцінки тенденцій розвитку товарообігу роздрібних підприємств України доцільно проаналізувати структуру роздрібно́го товарообігу та склад господарюючих суб'єктів, які його формують (табл. 1).

Таблиця 1

Структура роздрібного товарообігу та мережі підприємств роздрібної торгівлі в Україні у 2005-2009 рр.*

Роки	Обсяг роздрібного товарообігу підприємств, млн. грн.	У т.ч. питома вага, %		Наявність підприємств роздрібної торгівлі на кін. року, тис.од.	У т.ч.		Наявність підприємств ресторанного господарства на кін. року, тис. од.	К-сть ринків з продажу споживчих товарів на кінець року, од.
		продтов арів	непродт оварів		Магазин и	Кіоски і палатки		
2005	94332	41,6	58,4	75,2	55,8	19,4	27,3	2886
2006	129952	38,2	61,8	73,6	54,6	19,0	26,8	2890
2007	178233	35,3	64,7	71,9	52,3	19,6	26,2	2834
2008	246903	34,4	65,6	69,2	50,5	18,7	24,9	2785
2009	230955	40,0	60,0	65,3	47,6	17,7	24,0	2761

*Примітка. Складено за даними Держкомстату України

З табл. 1 можна зробити висновок, що протягом 2005-2008 рр. спостерігається стала тенденція до реального зростання обсягу роздрібного товарообороту, а це, в свою чергу, свідчить про розширення внутрішнього споживчого ринку. Проте, слід зазначити, що у 2009 р. роздрібний товарооборот торгової мережі підприємств України склав 230955 млн. грн., що на 6,46% менше показника 2008 р.

Значну питому вагу у роздрібному товарообігу займали непродовольчі товари, а це свідчить про збільшення доходів населення, оскільки споживачі мають змогу витратити свої доходи не лише на продукти харчування. Незважаючи на сприятливі умови розвитку торгівлі кількість об'єктів роздрібної торгівлі зменшується. Так, у 2005 році кількість підприємств роздрібної торгівлі становила 75,2 тис. од. з яких 55,8 тис. од. – магазини та 19,4 тис. од. кіоски і палатки, поряд з тим у 2009 р. їх кількість зменшилась і склала 65,3 тис. од., з яких 47,6 тис. од. магазини та 17,7 тис. од. – палатки та кіоски (рис. 1).

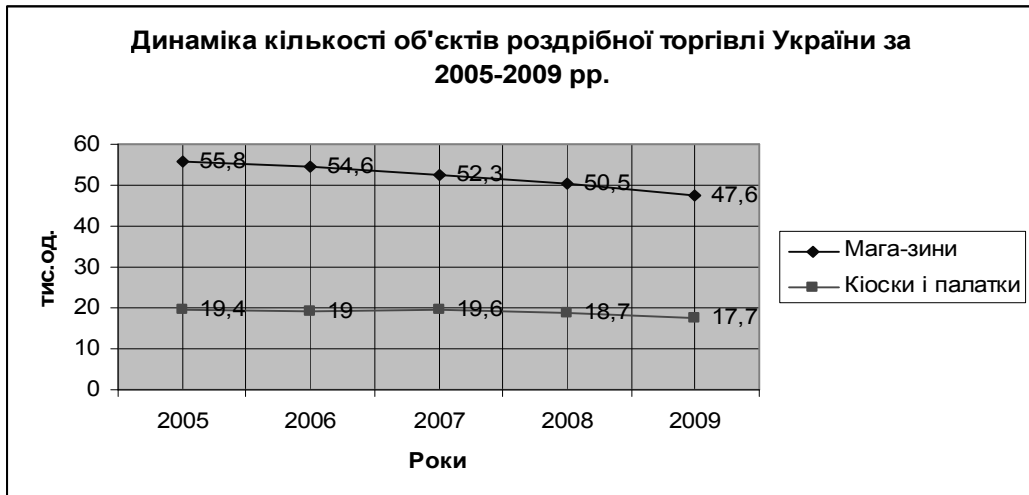

Рис. 1. Динаміка кількості об'єктів роздрібної торгівлі України за 2005-2009 рр.

Слід відмітити скорочення кількості підприємств ресторанного господарства та ринків з продажу споживчих товарів. У 2009 р. кількість підприємств ресторанного господарства склала 24,0 тис. од., що на 3,3 тис. од. менше, ніж у 2005 р. Кількість ринків з продажу споживчих товарів за період, що аналізується скоротилась на 125 од. і склала 2761 од.

Незважаючи на зменшення кількості об'єктів роздрібною торгівлі в Україні роздрібний товарообіг у динаміці щорічно зростає. Це підтверджує гіпотезу, що у торгівлі зменшується кількість малих і середніх торговельних одиниць, які не суттєво впливають на обсяг товарообігу та зростає кількість великих супермаркетів, інших великих підприємств з спеціалізованими торговельними одиницями, що забезпечують обсяг товарообігу у роздрібній торгівлі.

В сучасних умовах господарювання регіональні особливості роздрібною торгівлі певною мірою впливають на загальний стан розвитку роздрібною торгівлі в Україні. Розглянемо структуру роздрібною товарообігу та мережі підприємств роздрібною торгівлі і ресторанного господарства в Чернівецькій області (табл. 2).

Таблиця 2

Структура роздрібною товарообігу та мережі підприємств роздрібною торгівлі і ресторанного господарства в Чернівецькій області у 2005-2009 рр.*

Роки	Обсяг роздрібною товарообігу підприємств, млн. грн.	У т.ч. питома вага, %		Наявність підприємств роздрібною торгівлі на кін. року, тис. од.	У т.ч.		Наявність підприємств ресторанного господарства на кін. року, тис. од.	К-сть ринків з продажу споживчих товарів на кінець року, од.
		продтоварів	непродтова рів		Магазини	Кіоски і палатки		
2005	1435,5	41,1	58,9	1,152	0,967	0,185	0,413	58
2006	1806,6	38,4	61,6	1,085	0,906	0,179	0,366	60
2007	2679,6	33,1	66,9	1,093	0,875	0,218	0,317	63
2008	3663,8	30,7	69,3	1,040	0,812	0,228	0,285	63
2009	3593,5	35,9	64,1	0,957	0,755	0,202	0,333	65

*Примітка. Складено за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

З табл. 2 можна зробити висновок, що протягом 2005-2008 рр. спостерігається стала тенденція до реального зростання обсягу роздрібною товарообороту, що є свідченням розширення споживчого ринку Чернівецької області. Проте за 2009 рік роздрібний товарооборот області склав 3593,5 млн. грн., що на 70,3 млн. грн. або на 1,92% менше, ніж у 2008 р., на нашу думку певного впливу завдала світова економічна криза, наслідки якої проявились в Україні у 2009 р.

У роздрібною товарообороті торгової мережі підприємств Чернівецької області у 2005-2009 рр. значну питому вагу становили непродовольчі товари. У 2009 р. їх питома вага склала 64,1%, що на 5,2% менше, ніж у 2008 р. Питома вага продовольчих товарів підприємств області у 2009 р. зросла на 5,2% і склала 35,9%. Кількість об'єктів роздрібною торгівлі зменшується. Скорочення торгової мережі відбулося за рахунок зменшення кількості магазинів. Так, у 2005 році кількість підприємств роздрібною торгівлі становила

1,152 тис. од. з яких 0,967 тис. од. – магазини та 0,185 тис. од. кіоски і палатки, проте у 2009 р. їх кількість зменшилась і склала 0,957 тис. од., з яких 0,755 тис. од. магазини та 0,202 тис. од. – палатки та кіоски (рис. 2).

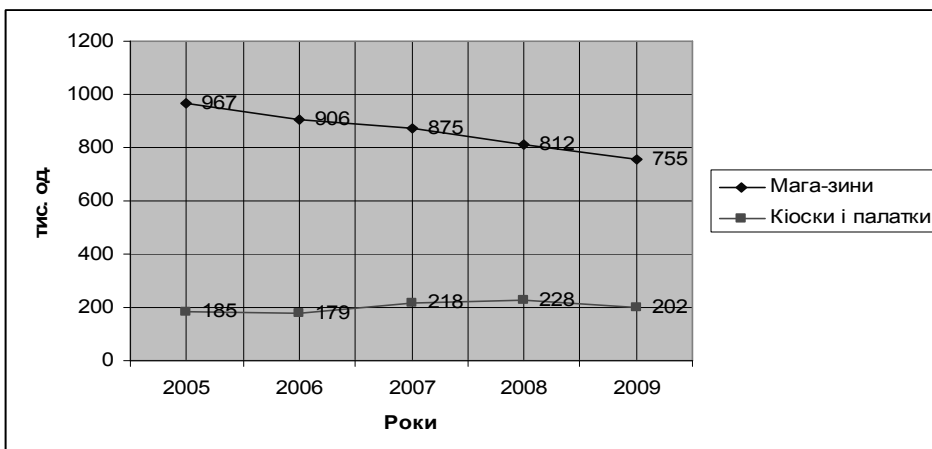

Рис. 2. Динаміка кількості об'єктів роздрібною торгівлі Чернівецької області за 2005-2009 рр.

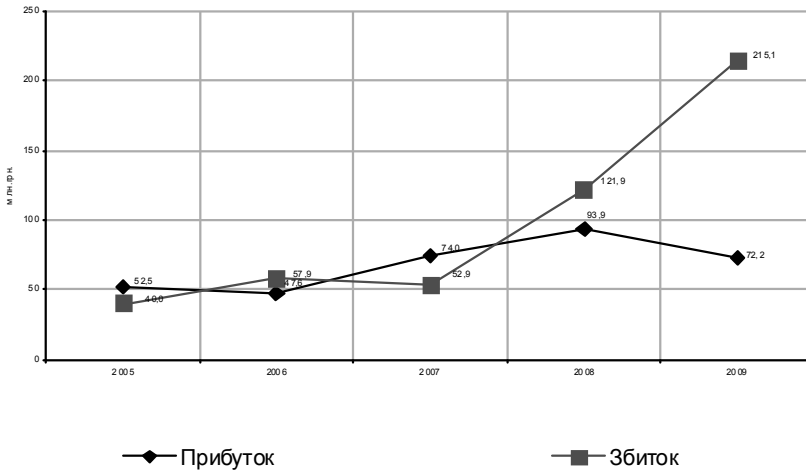
Варто зазначити про скорочення кількості підприємств ресторанного господарства. У 2009 р. кількість підприємств ресторанного господарства склала 0,333 тис. од., що на 0,80 тис. од. менше, ніж у 2005 р. Кількість ринків з продажу споживчих товарів за 2005-2009 рр. збільшувалась. Так, у 2009 р. кількість ринків склала 65 од., що на 7 од. більше, ніж у 2005 р.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що роздрібна торгівля Чернівецької області перебуває у кризовому стані, який спричинений тенденціями розвитку торгівлі в Україні.

Кризовий стан у країні вплинув на розвиток роздрібною торгівлі таким чином: на підприємствах відсутні оборотні кошти, що раніше покривалися за рахунок кредитних ресурсів, відбулося зниження споживчого попиту і високе боргове навантаження. Це все змушує багатьох власників роздрібних підприємств скоригувати свої інвестиційні, фінансові та маркетингові стратегії [4].

Функціонування торгівлі ускладнюється тим, що, як самостійна галузь господарювання, вона має бути рентабельною. Підприємства, реалізуючи через торгівлю виготовлені товари, відшкодовують у грошовій формі затрати на виробництво, забезпечують реалізацію сукупної суспільної праці, отримують можливість для подальшого продовження виробничої діяльності. Виконуючи цю роль, торгівля забезпечує провідні напрями розвитку потреб населення. Домагаючись відповідності між пропозицією та попитом, створюючи тим самим умови для безперешкодною реалізації товарів, торгівля приділяє значну увагу вирішенню важливого соціального завдання, а саме зниження збитковості торговельних підприємств [3].

На рис. 3 зображено динаміку фінансових результатів підприємств торгівлі Чернівецької області.

Примітка. Складено за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

Рис. 3. Динаміка фінансових результатів підприємств торгівлі Чернівецької області за 2005-2009 рр.

З даних рис. 3 видно, що у 2008-2009 рр. збитковість торговельних підприємств Чернівецької області стрімко зростає порівняно з 2005-2007 рр. У 2009 р. збитковість підприємств склала 215,1 млн. грн., що на 175,1 млн. грн. більше, ніж у 2005 р. та на 93,2 млн. грн. більше, ніж у 2008 р. (рис. 3). Дослідження показують, що значна частина підприємств роздрібною торгівлі після нетривалого періоду своєї діяльності стають збитковими або банкрутами.

Серед основних причин збиткової діяльності можна виділити наступні: некомплексна логістика товарних потоків, необґрунтовані маркетингові рішення, відсутність системного обліку і контролю товарних запасів, утворення залежалих, неходових товарів, які не користуються попитом населення у регіоні діяльності торговельного підприємства.

В умовах економічної кризи у торгівлі відбуваються процеси упорядкування торговельної діяльності, розвиток спеціалізованої торговельної мережі. В цих умовах перед власниками підприємств поряд з першочерговими проблемами управління доходами, витратами, прибутками та рентабельністю діяльності виникають проблеми в області формування і використання товарного забезпечення.

Таким чином, слід відмітити співпадіння тенденцій зміни обсягу роздрібного товарообігу підприємств торгівлі на загальнодержавному та регіональному (на прикладі роздрібних торговельних підприємств Чернівецької області) рівнях, що прослідковується у його зростанні протягом 2005-2008 рр. та незначному зниженні у 2009 р.

Список використаних джерел:

1. Організація торгівлі / [Апопій В.В. та ін.]; за ред. В.В. Апопія. – [2-ге вид.]. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 616 с.
2. Качмарик Я.Д., Бабьонішева Г.М. Роздрібний товарообіг: його види і показники [Електронний ресурс] / Режим доступу [http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/17_3/267_Kaczmaryk_17_3.pdf] — Назва з екрану.
3. Сапоговська О.В. Облік і контроль товарного забезпечення обороту на підприємствах торгівлі [Текст]: дис. канд. екон. наук: 08.00.09: / Сапоговська Оксана Володимирівна. – К., 2009. – 171 с.
4. Филипенко О.М., Зінов'єва І.В. Основні тенденції розвитку роздрібної торгівлі в Україні у період економічної кризи [Електронний ресурс] / [Режим доступу http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/ 2010_3/NV-2010-V3_35.pdf] — Назва з екрану.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: [http://www.qww.com.ua/8/ukrstat.gov.ua/ukrstat.html]
6. Офіційний сайт головного управління статистики у Чернівецькій області. – Режим доступу: [http://www.oblstat.cv.ukrtel.net/]

УДК 338.24 : [338.124.4:334.716]

І.А.Чорновіл,

Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського,
м. Вінниця

ДІАГНОСТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено різні підходи до поняття «діагностика» та запропоновано визначення діагностики як елемента антикризового управління.

В статье исследованы различные подходы к понятию «диагностика» и предложено определение диагностики как элемента антикризисного управления.

The article examines different approaches to the concept of "diagnosis" and a definition of diagnosis as an element of crisis management.

Ключові слова: діагностика, діагностика в антикризовому управлінні, економічна діагностика, криза.

Однією з найважливіших складових ефективного управління є забезпечення стабільного розвитку підприємства, необхідною умовою якого є оптимізація фінансового стану. Це визначає необхідність діагностики фінансового стану підприємства як результату взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, індикатора забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Слід зазначити, що незважаючи на значні і продуктивні дослідження діагностики методами математичної логіки, статистичного та інформаційного моделювання, в економіці виявляються об'єктивні труднощі алгоритмізації і програмування процесів цього поняття. У зв'язку із цим розглянемо наукові погляди на визначення діагностики, що мають місце в теорії та практиці.

Проблемам діагностики кризового стану підприємства присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних економістів: А.Муравйов, А.Градов, Н.Данілочкіна, Г.Савицька, Г.Базаров, С.Беляєв, Л.Белих, А.Ковальов, В.Савчук, А.Шеремет, Р.Сайфулин, Е.Коротков, А.Беляєв, В.Василенко, А.Вартанов, Т.Бердніков, В.Верба, Т.Решетняк, Н.Родіонова, Б.Неганов.